

válík a hazai magyar nyelvű közoktatás területén dolgozó pedagógusok számára, vallják maguk a szerzők is.

A másik kötet az „*Oktatástechnológia és oktatásszervezés*”. Erről így nyilatkoznak:

Oktatáselmélet és oktatásstratégia című munkánkban (1996) az oktatáselmélet és az oktatásstratégia alapvető kérdéseit – a hagyományos „információközvetítés” paradigmájával szemben – az „információfeldolgoztatás” szemléletmódja alapján igyekeztünk elemezni és értékelni. Olyan elméleti jellegű „modell” körülhatárolásának a szándéka vezérelt, mely kellően megalapozó információt nyújthat a hazai pedagógusok számára mind az oktatási folyamat elméleti elemzéséhez, mind pedig az oktatási gyakorlat folyamatos korszerűsítéséhez.

Abból a tényből, hogy bármely elméleti jellegű munka csak abban az esetben válhat termékennyé, ha alkalmassá tesszük a gyakorlatban való átültetésre, nyilvánvalóan adódik az a követelmény és alapvető igény, hogy a továbbiakban kísérletet tegyünk az elmélettől a gyakorlathoz vezető út sajátos problematikájának az elemzésére is.

Napjainkban már nem szorul bizonyításra az a tény, hogy az elmélet nem hatol „magától” a gyakorlatba. A gyakorlatnak az elméleti követelmények szintjére való felemelése szükségessé teszi egyrészt az elmélettől a gyakorlathoz vezető út köztes szakaszainak a körülhatárolását, a gyakorlati oktatói tevékenységet meghatározó és annak hatékony kivitelezését biztosító alrendszerek kimunkálásához szükséges alapvető követelmények megfogalmazását, másrészt magának a gyakorlatnak az alkalmassá tételét az elmélet „befogadására”. Vagyis tudományos igényességgel körül kell határolnunk, s ha lehet, szinte matematikai pontossággal meg kell fogalmaznunk azon alapvető elveket, követelményeket és normákat, melyek alapján ki lehet dolgozni a gyakorlat hatékonyan irányító és szabályozó, de egyben a felmérés, értékelés és szabályozás alapját is képező cél- és feladatrendszert, a tanulók aktív, felfedező tevékenységét lehetővé tevő, műveltesített oktatási tartalmat, a tanulók megismerő tevékenységét biztosító módszerek, eljárások és eszközök széles tárházát, s nem utolsósorban ki kell képeznünk a korszerűen gondolkodó és cselekvő szakpedagógusokat is.

Könyvünk második kötete a gyakorlathoz vezető út sajátos követelményeit igyekszik felvázolni. E feladat megoldása magától értetődően nem lehet zökkenő- és problémamentes. Itt is számolnunk kell a különböző nézetek, álláspontok sokféleségével és konfrontációjával, melyek létjogosultságát végső soron a gyakorlat hatékonysága fogja eldönteni.

A gyakorlat átalakítása nyilván nem várhat ezen kérdések elméleti kimunkálásáig, hiszen ez a társadalmi fejlődés perspektívájában vég nélküli folyamat. Magának a gyakorlatnak, pontosabban a gyakorlatot kivitelező könyvünk második kötete éppen ebben a vonatkozásban igyekszik segítséget nyújtani az oktatás kérdéseivel foglalkozók számára azáltal, hogy napjaink paradigmái alapján megkísérli körülhatárolni az oktatáselmélet gyakorlatban való objektíválásának elvi követelményeit.

Stúdium Könyvkiadó, Kolozsvár, 1997.

DR. SZÖLLŐSI ERZSÉBET

Juhász Gyula Tanárképző Főiskola
Szeged

Emlékezzünk régiekről

– TANULMÁNYOK A XIX. SZÁZAD NEVELÉSI TÖREKVÉSEIRŐL –

A magyar polgári iskolai tanárképzés 125. és a szegedi főiskolai szintű tanárképzés 70. évfordulójára jelent meg „*A múlt század jelesei*” sorozat második köteteként *Dombi Alice és Oláh János* szerkesztésében az „*Emlékezzünk régiekről*” c. gyűjteményes tanulmánykötet.

A kötet szerkesztői így fogalmaztak: „Tanulmánygyűjteményünkben olyan pedagógiai gondo-

latokat mutatunk be, amelyeket a múlt század jeles egyéniségei fogalmaztak meg, amelyek haladó eszméket képviselnek, a nevelés gyakorlatának megújítását célozzák, és a jelenkor pedagógiája számára is mondanivalójuk van.”

A szerkesztőket dicséri, hogy két szempontot követtek a tanulmányok tárgyának kiválasztásakor: kiemelkedő személyiségek pedagógiai gondolatait mutatják be, mint például Eötvös József, Széchenyi István, s kevésbé ismert egyéniségek „nagyságát” prezentálják, pl. Edwi Illés Pál, Szeremley Gábor, akik a maguk helyén és maguk idejében tankönyvekkel, elméleti pedagógiai munkájukkal, gyakorlati pedagógiájukkal generációkat neveltek.

A kötet tanulmányainak írói munkájukkal bizonyították, hogy a XIX. század Magyarországnak pedagógiai szellemiségét, nevelői gyakorlatát tekintve nem maradt el az európai színvonaltól.

Az első fejezet mottója: „A magyarság az értelem szózatját követi”. A szerzői: dr. Varga István, dr. Oláh János és dr. Ormándi János. E fejezetben olvashatjuk a reformkort idéző gondolatokat: megismerkedhetünk Széchenyi István nemzetnevelő tevékenységével, Szemere Bertalan iskolapolitikai elképzeléseivel és többek között a kevésbé ismert Beély Fidél iskolai fenytékről szóló gondolataival. Az első nevelésüggyel foglalkozó folyóiratunk a *Religio és nevelés* sajátos szempontú bemutatására is sor kerül: a családi nevelés kérdéseinek korabeli problémái kerülnek a figyelem középpontjába.

A második fejezet „Aki pedagógiát nem tanult ... oktató nem lehet” mottóval indul. A fejezet szerzői: dr. Pukánszky Béla, Szabóné dr. Fehér Erzsébet és Fáyné dr. Dombi Alice a múlt századi iskolai tankönyvek, neveléstani könyvek, tanítói kézikönyvek tartalmát vizsgálják, célul tűzve azt, hogy feltárják, milyen gyermekképet, gyermekszemléletet közvetítenek az említett művek. Harminc korabeli könyv feldolgozását végezték el, amelynek eredményeként megállapítják, hogy a XIX. századi pedagógiai könyvek jól körülhatárolható gyermekszemlélet alapján íródtak, amelynek jellemzője, hogy a gyermekekre úgy tekintenek, mint: „képességsírakkal, lehetőségek mérhetetlen gazdagságával rendelkező, kifejlésre váró, azt igénylő teremtményre”. (Dr. Pukánszky B.)

A kötet több tanulmánya foglalkozik a fegyelmézzel. Úgy tűnik, a gyermekellenes agresszió, a „fekete pedagógia” jelenléte megszokott a korszak iskoláiban.

Külön figyelmet érdemel az első hazai pedagógiai tankönyvről (1797) szóló tanulmány, amely a hazai pedagógiai gondolkodás kialakulásának kezdetéről ad képet. Szerzője Tóth Pápai Mihály sárospataki professzor, aki rendkívüli pedagógiai és pszichológiai érzékről téve tanúbizonyságot írja meg „Gyermeknevelésre vezető útmutatás”-át. Fehér Erzsébet, a tanulmány szerzője a hazai didaktikaoktatás kulcsművének tekinti az említett könyvet.

„Oskolai vezérlő fonál” c. tanulmányában Dombi Alice tizenkét korabeli magyar és két német tankönyvről munkáját elemzi, bemutatva azt a folyamatot, ahogyan tankönyvírásunk a külföldi minták követésétől a sajátos nemzeti hangvétel és tartalom megtalálásáig eljutott. Néhány az elemzett könyvek közül: Bátky Károly: Mulatva oktató könyvecske; Gyermekbarát; Szeremley Gábor: Gyermeknevelés; Szerencsi Nagy István: Barátságos oktatás.

Eötvös Józseftől származó idézet a mottója a harmadik fejezetnek: „Gyorsan és sokat kell tenünk”. Szerzői: Prasna Éva, dr. Kékes Szabó Mihály, dr. Janowszky Sándor, dr. Dombi Alice. E fejezet betekintést nyújt Fáy András gyermeknevelési elveinek gyakorlatába, adalékokkal szolgál a tanítóképzés történetéhez, különös tekintettel Eötvös József személyiségére és tevékenységére, majd neves tanítóegyeniségek életútját, törekvéseit villantja fel. Az utolsó tanulmány Kékes Szabó Mihály tollából Felméri Lajos, a kolozsvári egyetem első pedagógia professzorának életútját, pedagógiai hitvallását idézi: „Bebocsátottuk a napsugárt az iskolába, bocsássuk be az önérzetet is ... ma szívvel és ésszel lehet csak nevelni”. (Dr. Kékes Szabó M.)

A tanulmányok írói – szándékuk szerint – a múlt század jeleseinek gondolataiból válogatva, gyakorlati tevékenységüket idézve kívánták bemutatni, igazolni azt, hogy a nevelés, oktatás, a magyar iskola mindig a nemzeti haladás ügyét szolgálta, minden korszakban szerepe volt a társadalom megújításában.

A kötet szerkesztőit dicsérik a névmutatók, amelyek a tanulmányokban előforduló személyek nevét sorolják fel nevelési profil szerint (szám szerint 37), és közlik a feldolgozott korabeli könyvek jegyzékét is kronologikus sorrendben (30 db). A kötet végén ajánló irodalom található a témában tovább bújázkodók számára.

A tanulmánykötetet tanárok, tanárjelöltek figyelmébe ajánljuk, továbbá a neveléstörténet iránt érdeklődők forgathatják haszonnal, hiszen több olyan XIX. századi kiváló nevelőről olvashatunk a kötetben, akiknek szakmai életútját eddig még nem dolgozták fel.

A kötet az *APC Stúdió (Gyula)* kiadásában jelent meg igényes kivitelben, 1998-ban.

FÁYRNÉ DR. DOMBI ALICE

Juhász Gyula Tanárképző Főiskola

Szeged

Szöllősi Erzsébet: Környezetvédelem és társadalom

Az ember környezetviszonyának mai állapota a globális problémák egyre súlyosabb és fenyegetőbb megjelenésével jellemezhető. Ezt a gondolatot kezeli központi elemként Szöllősi Erzsébet, amikor a környezetvédelem igen széles problémaköréből tudatosan válogatja össze kötetét *Környezetvédelem és társadalom* címmel.

A könyv főként pedagógusoknak és pedagógusjelölteknek készült azzal a céllal, hogy ezt a mindnyájunk által igen fontosnak tartott problématerületet minél szélesebb körben megismerve, meg tudják valósítani a környezeti nevelés minden pedagógus számára kijelölt feladatát. A szöveggyűjtemény rendkívül aktuális, hiszen a Nemzeti Alaptanterv közös követelményként jelöli meg a környezeti nevelést.

Mivel a szöveggyűjtemény elsősorban olyan pedagógusok számára készült, akiknek nagy része nem biológia vagy környezetvédelem szakos, így tudatosan kerültek a kötetbe azok az írások, amelyek nem az említett szaktudomány művelői számára íródtak, hanem a tudományosság igényét nem nélkülöző, de inkább érdeklődést keltő, érzelmeket mozgató, vitára inspiráló írások. Bár a mű központi elemét, gerincét a globális problémák képezik, mondanivalóját nem szűkíti le csupán a veszélyekre, hanem foglalkozik azok kialakulásának történeti folyamatával és a megoldás társadalmi lehetőségeivel egyaránt.

A könyv olyan nemzetközileg is elismert szakemberek írásaiból válogat, mint Konrad Lorenz, Juhász-Nagy Pál, Ernst Schumacher vagy Havas Péter – akiknek gondolatai stabil értékeket közvetítenek az olvasók számára.

A szöveggyűjtemény három fő szerkezeti egységre tagolódik. Elsőként általános kitekintést olvashatunk az ember és környezetének ősi viszonyáról, majd arról a folyamatról, amelynek eredményeként az ember saját környezetének ellenségévé vált. Erről a történelmi folyamatról eltérő állásfoglalások láttak napvilágot, s ennek alapján különül el egymástól az úgynevezett sekély ökológia, – amely antropocentrikus szemlélettel az ember számára védi a környezetet, és a mély ökológia, amely a természetet önértéknek tartja, és az embertől függetlenül sorolja őket a védelemre érdemes objektumok közé. Ezek a teóriák másként ítélik meg az ember és környezet harmóniájának megbomlását és a helyreállítás lehetőségét egyaránt.

A kötet nagy figyelmet szentel a globális problémáknak, amelyek mindnyájunk számára ismertek, hiszen gyakran hallhatók a médiumokból. A válogatás didaktikus szempontokat követ, amikor a kialakult veszélyek oksági összefüggéseire helyezi a hangsúlyt.